

Miten henkistä väkivaltaa tunnustetaan - riskiolojen merkitys

Eija Paavilainen, Professori, Tampereen yliopisto

9.5.2022

Asiat

***Mitä tarkoittaa riski ja mitä riskiolot voivat olla?**

***Lasten kaltoinkohtelun riskitekijät ja niiden tunnistaminen:**

- 1. Vanhempaan liittyvät tekijät**
- 2. Perheeseen liittyvät tekijät**
- 3. Lapseen liittyvät tekijät**

Hoitosuositus lähteineen löytyy:

<https://www.hotus.fi/hotus-hoitosuositus-perheessa-tapahtuvan-lapsen-kaltoinkohtelun-riskiolojen-tunnistaminen/>

Mitä riskillä tai riskitekijällä tarkoitetaan? Miksi ne ovat tärkeitä?

- Riski/riskitekijä –sanaa käytetään aika yleisesti tieteellisessä keskustelussa
- Riskitekijä kasvattaa jonkin asian, esimerkiksi perheessä tapahtuvan lasten kaltoinkohtelun esiintymisen riskiä
- Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että riskiolojen vallitessa kaltoinkohtelu aina toteutuisi
- Tieto riskitekijöistä ja niiden muodostamista riskioloista auttaa ymmärtämään lapsen ja perheen tilannetta ja arvioimaan sitä kokonaisuutena
- Yhtä tärkeitä ovat suojaavat tekijät ja niiden vahvistaminen
- Arvioinnissa voidaan käyttää apuna ”työkaluja”, kuten vanhemmille suunnattuja kyselylomakkeita
- Lasta ja perhettä voidaan auttaa tehokkaammin, kun ollaan tietoisia tilanteesta, myös riskioloista kokonaisuutena. Voidaan edetä suojaavien tekijöiden vahvistamiseen ja edistää resilienssiä

Hoitosuosituksen tarkoituksena

on koota kriittisesti arvioituihin järjestelmällisiin katsauksiin perustuva näyttö lasten kaltoinkohtelun riskioloista ja niiden tunnistamisen keinoista. Hoitosuosituksen tavoitteena on yhtenäistää ja parantaa lasten kaltoinkohtelun ja sen riskiolojen tunnistamista sekä kehittää ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea lapsen ja perheen riskiolojen poistamiseksi

Tämä tutkimustieto on myös ERICA –hankkeessa kehitetyn, ammattilaisille suunnatun koulutusohjelman ja vanhemmille kehitetyn mobiilisovelluksen (Family Needs Checklist) pohjana

Henkinen väkivalta tai kaltoinkohtelu on merkittävä osa lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa => riskiolojen tunnistaminen on keskeinen keino ennaltaehkäistä sitä

1. Vanhempaan liittyvät riskitekijät

1.1. Vanhemman lapsuudessaan kokema kaltoinkohtelu ja traumakokemukset

=> Kysy vanhemman lapsuudessaan kokemasta kaltoinkohtelusta ja traumaattisista kokemuksista, sillä

- vanhemmalla, joka on kohdannut kaltoinkohtelua lapsuudessaan, on kohonnut riski kaltoinkohdella^A ja laiminlyödä^B omaa lastaan
- vanhemman lapsuudessaan kokema kaltoinkohtelu ilmeisesti lisää parisuhdeväkivallan riskiä^B
- vanhemman lapsuudessaan kokema turvaton kiintymyssuhde lisää lapsen kaltoinkohtelun riskiä^A
- vanhemman kokemat traumaattiset tapahtumat ilmeisesti lisäävät lapsen kaltoinkohtelun todennäköisyyttä^B
- lapsuudessaan kaltoinkohtelua kokeneen äidin lapsella on ilmeisesti lisääntynyt riski käyttäytymisen ongelmien ja mielenterveyden häiriöiden ilmenemiseen^B

=> Tiedosta ylisukupolvisen kaltoinkohtelun mahdollisuus ja huomioi tätä mahdollisuutta lisäävät riskitekijät ja siltä suojaavat tekijät sekä tarjoa vanhemmalle tarvittaessa tietoa, sillä

- ylisukupolviselle kaltoinkohtelulle on tunnistettu sekä riskitekijöitä että suojaavia tekijöitä^A

1.2. Vanhemman yksilölliset tekijät ja kuormittava elämäntilanne

=> Ota aina puheeksi vanhemman vointi, elämäntilanne ja huolet sekä rohkaise häntä kertomaan niistä, sillä
- lapsensurman aiheuttaa useimmiten lapsen oma vanhempi^A

=> Huomioi vanhemman yksilölliset taustatekijät ja elämäntilanne sekä järjestä hänelle mahdollisimman varhain tukea, sillä

- monet tekijät, kuten vanhemman kokema stressi, vaikeudet sosiaalisissa suhteissa, väkivaltaisuus ja rikollisuus ovat ilmeisesti perhesurman riskitekijöitä^B
- vanhemman antisosiaalinen ja rikollinen tausta, fyysiset ongelmat, nuori ikä sekä alhainen koulutustaso ovat ilmeisesti lapsen laiminlyönnin riskitekijöitä^B

=> Kysy vanhemmilta ja ja raskaana olevalta heidän päihteiden käytöstään, sillä

- äidin raskaudenaikainen ja synnytyksen jälkeinen päihteiden väärinkäyttö on ilmeisesti yhteydessä lapsen kokemaan turvattomaan kiintymyssuhteeseen^B
- vanhemman päihteiden väärinkäytöllä on ilmeisesti yhteys lapsen heikentyneeseen hyvinvointiin^B ja fyysiseen parisuhdeväkivaltaan^B
- vanhemman päihteiden väärinkäyttö on ilmeisesti perhesurman riskitekijä^B

=> Selvitä erityislapsen vanhempien tuen tarpeet, sillä

- erityislapsen vanhempien kyvyttömyys vastata lapsen tarpeisiin, sekä puutteellinen ymmärrys lapsen erityistarpeista voivat lisätä riskiä lapsensurmaan johtavalle laiminlyönnille^B

=> Havainnoi lapsen hampaiden hoidon laiminlyönnin tunnusmerkkejä ja ota huolesi varhain puheeksi vanhemman kanssa, sillä

- hampaiden hoidon laiminlyönti ilmeisesti aiheuttaa lapselle merkittäviä ja kauaskantoisia haittoja^B
- lapsen huono suunterveys saattaa olla yhteydessä lapsen kaltoinkohteluun^C

=> Jos lapsella ilmenee suun vammoja, ohjaa lapsi välittömästi hammaslääkärin tutkimukseen, sillä

- suun vammat^C, erityisesti selittämättömät vammat^B, voivat olla merkki lapsen kaltoinkohtelusta

=> Havainnoi työssäsi lapsen kielellisen kehityksen viivästymistä ja ota huolesi puheeksi perheen kanssa, sillä

- lapsen laiminlyönti tai fyysinen kaltoinkohtelu voivat olla yhteydessä lapsen kielellisen kehityksen viivästymiseen^C

1.3. Vanhemman mielenterveys

=> Ota vanhemman mielenterveyden ongelmat huomioon varhain, sillä

- vanhemmalla raskauden ja 12 synnytyksen jälkeisen kuukauden aikana ilmenevät mielenterveyden ongelmat ovat ilmeisesti yhteydessä kohonneeseen lapsen kaltoinkohtelun riskiin, erityisesti silloin, kun mielenterveyden ongelma on vakava tai perheessä on samaan aikaan myös muita lapsen kaltoinkohtelun riskitekijöitä^B
- voimakas ahdistus raskauden ja synnytyksen jälkeisenä aikana ilmeisesti heikentää äidin empatiakykyä, lisää äidin turhautumisen tunnetta ja ajatuksia lapsen vahingoittamisesta^B
- vanhemman mielenterveyden ongelmat lisäävät ilmeisesti lapsen laiminlyönnin^B ja perhesurman riskiä^B
- vanhemman psyykinen sairaus on ilmeisesti kostotarkoituksessa tehdyn lapsensurman riskitekijä^B

=> Ota huomioon sellainen mahdollisuus, että lapsen vanhempi tai hoitaja saattaa tietoisesti ja tahallisesti aiheuttaa sairaudentilan (Munchausen by Proxy -oireyhtymä) lapselleen ja tunnista tällaiselle tilanteelle altistavia, vanhempaan liittyviä riskitekijöitä varhain, sillä

- sairaudentilan aiheuttaminen lapselle todennäköisesti häiritsee lapsen koulunkäyntiä, johtaa lapsen tarpeettomiin tutkimuksiin ja jopa kuolemaan^B

2. Perheeseen liittyvät riskitekijät

=> Kysy perheessä ilmenevästä tai aikaisemmin ilmenneestä väkivallasta, sillä

- parisuhdeväkivalta saattaa olla yhteydessä lisääntyneeseen lapsen kaltoinkohtelun riskiin^C
- vanhemman parisuhdeongelmat ja perheväkivaltahistoria ovat ilmeisesti kostotarkoituksessa tehdyn lapsensurman riskitekijöitä^B
- altistuminen parisuhdeväkivallalle ilmeisesti lisää lapsen käyttäytymisen ongelmia^B

=> Huomioi turvapaikanhakijoiden mahdolliset perheväkivallan riskitekijät ja ota asia tarvittaessa puheeksi, sillä

- turvapaikanhakijoiden perheissä saattaa olla perheväkivallan riskitekijöitä^C

=> Selvitä perheessä ilmenevät perheväkivallalta suojaavat tekijät, sillä

- suojaavat tekijät ilmeisesti ehkäisevät lapsen käyttäytymisen ongelmia^B

=> Huomioi myös muut perheeseen liittyvät riskitekijät, sillä

- monet perheeseen liittyvät tekijät lisäävät lapsen laiminlyönnin riskiä^B

3. Lapsen liittyvät riskitekijät

=> Arvioidessasi lapsen kaltoinkohtelun riskiä, ota huomioon lapsen liittyvät tekijät, sillä

- lapsen perinataalivaiheen ongelmat, käyttäytymisen ongelmat sekä fyysiset ongelmat ovat ilmeisesti lapsen laiminlyönnin riskitekijöitä^B

- vauvan erittäin runsas itkuisuus voi ilmeisesti aiheuttaa perheessä negatiivisia seurauksia^B

- lapsen vammaisuus tai autismi saattaa lisätä riskiä lapsensurmalle^C

- CP –erityislapsella ilmenevät emotionaaliset ja käyttäytymisen ongelmat lisäävät ilmeisesti vanhempien stressiä ja masentuneisuutta, ja lisäksi vanhemmat kokevat saavansa vähäisempää sosiaalista tukea^B

=> Huomioi ADHD:ta sairastavan lapsen perheen haasteet, sillä

- ADHD:ta sairastavat lapset ilmeisesti kokevat muita lapsia enemmän kaltoinkohtelua^B

4. Tunnistamismenetelmät ja –välineet

=> Tunnista perheen riskiolosuhteita dialogissa vanhemman ja lapsen kanssa, sillä

- lapsen kaltoinkohtelun esiintyvyys on ilmeisesti itseraportointimenetelmiä käytettäessä korkeampi kuin ammattilaisten arvioimana^B
- vanhempien itseraportoimana heidän lapsen kohdistamansa emotionaalinen kaltoinkohtelu on ilmeisesti yleisempää kuin fyysinen kaltoinkohtelu^B

=> Huomioi itseraportoinnin rajoitteet arvioidessasi vanhemman päihteiden käyttöä, sillä

- biomarkkerit ovat todennäköisesti itseraportointia luotettavampi menetelmä raskaana olevan äidin päihteiden käytön tunnistamisessa^B

* Hauissa löytyi useita lasten kaltoinkohtelun tunnistamiseen tarkoitettuja arviointivälineitä, mutta niiden laatu ei ollut yksiselitteisesti korkea, erityisesti sisältövaliditeetin osalta

* Erityisesti riskiolosuhteiden arviointiin tarkoitettuja mittareita on erittäin vähän, näitä tulee kehittää ja validoida

Arviointimenetelmät

Ennaltaehkäisytyössä on kansallisella tasolla ensiarvoisen tärkeää varmistaa myös lasten ja vanhempien tietämys siitä, mitä lasten kaltoinkohtelu ja lapsiin kohdistuva väkivalta tarkoittavat ja minkälaisista asioista tulee huolestua ja pyytää ammattilaisilta apua ilman häpeän tai syyllisyydentunteita

Esimerkki: <https://webpages.tuni.fi/familyneedschecklist/#/>

Lasten kaltoinkohtelun riskin selvittäminen ennaltaehkäisevästi auttaa löytämään apua tarvitsevat perheet varhaisessa vaiheessa, mikä on välttämätöntä varhaisen puuttumisen ja tuen käynnistämiseksi ajoissa.

Henkisen kaltoinkohtelun tunnistamisen ja siihen puuttumisen erityispiirteet (Laajasalo ym. 2019)

- Vaikeaa mitata, tunnistaa ja ottaa puheeksi: ei ole selkeitä merkkejä eikä uhri aina myöhemminkään tunnista itse tulleensa henkisesti kaltoinkohdelluksi
 - Miten voi erottaa sen mikä on henkistä kaltoinkohtelua siitä mikä on ”vain tilapäistä” tai toimimatonta lapsen kasvattamista?
- => Toiminnan säännöllisyys, vakavuus, lapselle koituva haitta?
- Perheen kokonaistilanteen moniammatillinen selvitys tärkeää: riskiolot, ympäristö, vanhemmat, perheeseen ja lapseen liittyvät tekijät (Rantanen, Paavilainen & Flinck 2022)
 - Puuttumisessa keskeisenä lähtökohtana myönteisen kasvatuksen vahvistaminen
 - Huolta herättävissä tilanteissa niitä käsitellään yhdessä asiakkaan kanssa: mitä on vanhemman toiminnan taustalla, miten hän selittää käyttäytymistään, miten hän pystyy arvioimaan omaa toimintaansa, mitä vaihtoehtoisia tapoja on ja miten niitä voi ottaa käyttöön
 - Eteneminen tilanteen mukaan

Kirjallisuutta (2)

- Lepistö S, Raunima M, Paavilainen E. Families expecting and living with a baby: A perspective on parental worries. *Childhood Vulnerability Journal* 2022. DOI:10.1007/s41255-022-00024-9
- Leppäkoski T, Vuorenmaa M, Paavilainen E. Psychological and physical abuse towards four-year-old children as reported by their parents: A national Finnish survey. *Child Abuse & Neglect* 2021;118: 105127.
- Leppäkoski T, Paavilainen E. Potilaiden perheväkivallan yleisyys, perheiden toimivuus, terveys ja sairaalasta saatu tuki. *Tutkiva Hoitotyö* 2015; 13(3): 32-43.
- Nieminen I, Vierula T, Pösö T, Paavilainen E. Moniammatillinen palvelutarvearviointi muutoksessa ja muuttuvassa ympäristössä: Lapsi- ja perhepalveluiden ammattilaisten näkemyksiä. *Janus* 2020; 28: 237-253.
- Norman R, Byambaa M, De R, Bitchart A, Scott A, Vos T. The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: A systematic review and meta-analysis. *PLoS Med* 2012 9(11): e1001349.
- Peräaho H, Leppäkoski T, Koivisto A-M, Kylmä J, Paavilainen E. Täydennyskoulutukseen osallistumisen yhteys työntekijöiden valmiuksiin hoitaa perheväkivaltaa. *Tutkiva Hoitotyö* 2016; 14(1): 23-32.
- Rantanen H, Paavilainen E, Flinck A. Perheessä tapahtuvan lapsen kaltoinkohtelun riskiolojen tunnistaminen. *Hoitosuositus* 2022. *Hoitotyön Tutkimussäätiö*, www.hotus.fi.
- Raunima M, Lepistö S, Koivisto AM, Kylmä J, Paavilainen E. Vanhempien kokemukset neuvolasta saadusta tuesta vauva-aikana ja tuessa koetut muutokset odotusajan ja vauva-ajan välillä. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 2020; 57: 303-320.
- Vierula T, Pösö T, Paavilainen E. Moniammatillisuus ja palvelutarvearviointi lapsi- ja perhepalveluissa. Ammattilaisten näkemykset pulmakohdista. *Yhteiskuntapolitiikka* 2019; 84: 292-300.

Kirjallisuutta (3): ERICA -hanke

Zlatkute, G., Bekaert, S., Appleton, J., Paavilainen, E., Schecke, H., Specka, M., ... Baldacchino, A. (2021, October 15). ERICA (Stopping Child Maltreatment through Pan-European Multiprofessional Training Programme: Early Child Protection Work with Families at Risk) Training Programme Design. Retrieved from <https://psyarxiv.com/7qe5c>

Bekaert, S., Paavilainen, E., Scheke, H., Baldacchino, A., Jouet, E., Zablocka-Zytka, L., Bachi, B., Bartoli, F., Carra, G., Cioni, R.M., Crocamo, C. and Appleton, JV. 2021. Family members' perspectives of child protection services, a metasynthesis of the literature. Children and Youth Services Review, p.106094.

Cristina Crocamo, Bianca Bachi, Riccardo Matteo Cioni, Henrike Schecke, Irja Nieminen, Lidia Zabłocka-Żytka, Malgorzata Wozniak-Prus, Francesco Bartoli, Ilaria Riboldi, Jane Appleton, Sarah Bekaert, Giedre Zlatkute, Emmanuelle Jouet, Giovanni Viganò, Michael Specka, Norbert Scherbaum, Eija Paavilainen, Alexander Baldacchino, Giuseppe Carrà. Professionals' Digital Training for child maltreatment prevention in the COVID-19 era: a pan-European model, IJERPH: <https://www.mdpi.com/1660-4601/19/2/885>

4 artikkelia vielä tulossa, liittyen koulutuksen vaikuttavuuteen ja mobiilisovellukseen

Lisätietoa:

<https://www.tuni.fi/fi/eija-paavilainen>

<https://projects.tuni.fi/erica/>

20% Discount Available With This Flyer!

The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse

Edited by **John Devaney, Caroline Bradbury-Jones, Rebecca J. Macy, Carolina Øverlien and Stephanie Holt**

www.routledge.com/9780367334857

Series: *Routledge International Handbooks*

This book makes an important contribution to the international understanding of domestic violence and shares the latest knowledge of what causes and sustains domestic violence between intimate partners, as well as the effectiveness of responses in working with adult and child victims, and those who act abusively towards their partners.

With over 100 contributors, the Handbook draws upon a wide range of contemporary research from across the globe, recognising that domestic violence is both universal, but also shaped by local cultures and contexts

It will be of interest to all academics and students working in social work, allied health, sociology, criminology and gender studies as well as policy professionals looking for new approaches to the subject.

20% Discount Available - enter the code FLY21 at checkout*

Hardback: 978-0-367-33485-7 | GBP £152.00 | USD \$200.00

* Offer cannot be used in conjunction with any other offer or discount and only applies to books purchased directly via our website.

For more information visit:
www.routledge.com/9780367334857

 Routledge
Taylor & Francis Group

 Taylor & Francis Group
an informa business

KIITOS!!

eija.paavilainen@tuni.fi

@PaavilainenEija

@TAUhoitotiede